

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 9 • год. ХСVII • 17 май 2019 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

МЕТАМОРФОЗАТА „ТУРСКО РОБСТВО“?

Пролятата кръв за Освобождението
ни от онова, което го е нямало...

Георги Димитров,
16 април

Метафората „турско робство“ и до днес обслужва интересите на руския империализъм, за много българи този мит е по-важен от историческата истина, казва културният антрополог Харалан Александров в свое интервю за „Дойче Веле“ на 15 април 2019 г.

Този научно-публицистичен бисер циркулира от вчера в мрежата. Не че е нещо ново. Тази манджа ни я сервира периодично – порядъчно пресъхнала и претоплена в микровълнова печка, без никакви адитиви или подправки, но с етикет „Здрава храна“ (био). Както мнозина други, коментирах с полагашата се доза пренебрежение. Да отмина тотално, не можех заради прадядо ми, войводата от Преображенското въстание Стоян Камилски, заради прадядо ми Димитър, загинал в Балканската война, заради други мои предшественици – тракийски бежанци. Заради всички, проливали кръвта си и дали живота си за освобождението на България от онова, което го е нямало – от метафората „турско робство“.

Посъветван бях да си „оправя понятията“ и да „преспя“, преди да коментирам. Препращах ме вероятно към понятийния апарат от статията: „Роб означава индивид, лишен от елементарни човешки свободи като право на придвижване, собственост и стопанска инициатива и заставен пожизнено да работи без възнаграждение за господарите си. Българските поданици на Османската империя определено не попадат в тази категория. Високата Порта обаче гарантира икономическата, културната и верската свобода на християните...“. Сега внимание, идва кулминацията: „Що се отнася до същинското робство, тоест

продаването и купуването на хора като стока, то е съществувало както в Руската, така и в Османската империя, но българите са били по-скоро от страната на купувачите“. Следва фактологична обосновка във вид на забавна семейна легенда. Но аз на професионалните „опиниънмейкъри“, които с толкова ментални усилия изкарват насъщия, не им се дразня особено. Съвсем не е лесно да завъртиш така нещата, че от „Под игото“ да стигнеш до: „Разпространено е мнението, че привържениците на метафората за „турско робство“ често пъти са представители на онези „патриотични“ среди в България, които са не само проруски настроени, но и подкрепят сегашната власт в Москва“. Списъка, който публикувам по-долу (дълъг е, но не изчерпателен), те няма да погледнат. Дано скришом го прегледат на лягане под завивката онези другите – поспаланковците. Там ще намерят и отвеждане в робство, и отвлечения, и изнасилвания, и потурчвания, и кланета, и много други прояви на респект към правата и свободите на раята. А пък ако „робство“ им се стори научно неиздържано, им предлагам думата „ГЕНОЦИД“. В интернет могат да намерят съответната конвенция на ООН и да се за-

познаят с понятието.

• В 1344–1421 г. турците поробват българските земи като извършват кланета и опустошения в невиждан мащаб довели до пълно обезлюдяване на цели райони. Исае Серски пише за това: „Тогава живите облажаваха умрелите по-рано“.

• В 1352 г. турски нашественици извършват масови кланета в Айтос, Ямбол и Пловдив

• В 1359–1364 турски нашественици извършват масови кланета в Стара Загора, Пловдив и Сливен. Тогава е избито и отвлечено в робство цялото население на градовете Венец и Сотирград и те престават да съществуват.

• В 1372 турците избиват и отличат в робство цялото население на Бактун и града престават да съществуват.

• На 17 юли 1393 г. Баязид превзема Велико Търново и извършва масово клане на населението. След няколко дена в една от църквите са събрани и изклани още 110 оцелели търновски първенци.

• В 1598 г. турците извършват клане във Велико Търново при подавянето на Първото търновско въстание; за да спасят живота си, най-малко 16 000 българи забягат във Влашко.

• В 1600 г. Мехмед паша изкопча българите в Чепинската долина, отказали да се

потурчат и останали в селата си, а потурчилите се „за кашмер“ са накарани да разрушат 218 църкви и 33 манастира в района.

• На 18 октомври 1688 г. турската войска на софийския бейлербей извършва клане над българите от град Чипровци и селата Копиловци, Железна и Клисурса, изклани са над 1000 мъже и стари жени, а селищата са изгорени и сринати до основи. Не са изклани само към 2000 млади момчета, жени и момичета, които са отвлечени в робство. Оцелелите след подавянето на Чипровското въстание едва 3000 българи от района, за да се спасят, забягат през Влашко в Банат.

• През юни 1689 г. от татарите на Герай хан са извършени масови погроми и потурчвания на българите от Добруджа до Тетевенско. Те принуждават многобройно българско население да избяга през Дунава във Влашко.

• В края на ноември 1689 г. турските войски на Халил паша, еничарите на Махмуд паша и татарският хан Герай изгарят град Крива Паланка и извършват клане на българите там и в Куманово при подавянето на въстанието на Карпош. При повторното завладяване на освободените от въстанието и австрийските войски западни български земи в Поморавието, Видинско и Македония турците извършват такива кланета и палежи, които принуждават многохилядно българско население да избяга в Банат.

• В края на юли и началото на август 1737 г. по заповед на Али паша Кюпрюлюоглу, при подавянето на Въстанието на архиепископите в Софийско и Самоковско, от турците са избити над 350 софийски граждани, свещеници, монаси и хора от околните села, включително митрополита Свети Симеон Самоковски, обесен в София на 21.08.1737 г. зад църквата „Света София“, много българи от Западните български земи бягат в Банат.

• В периода от 1773 г. до 1822 г. кърджалийски отреди и регулярни турски войски извършват многократни кланета на българи, опожаряват и ограбват десетки български села и градчета от Дунав до Бяло море и от Ниш до Цариград.

Продължава на 3-а стр.

„ЗА МЕН ДЕЛОТО СТОИ
НА ПРЪВ ПЛАН...“

Книга за Махаил Герджиков
написа неговата внучка
Надежда Недкова

На стр. 4

Красимир Премянов: ГЛАСУВАЙТЕ ЗА ТЕЗИ, КОИТО ПОДКРЕПЯТ ТРАКИЙСКАТА КАУЗА

Сюзът на тракийските дори не мислят и не ги дружества не е политическа организация, но не е идея и национално-патриотична. Политическият смисъл на нашата мотивация при гласуването на избори е да подкрепим тези политици и тези политически сили, които защитават тракийската кауза, каза председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов. Кандидатите за евроизборите например са много – има разнообразие от партии, не толкова да гласуват коалиции и независими кандидати. Много от тях априори отпадат, тъй като поведението си в парламента и европарламента досега са доказали, че

ГЕРГЬОВДЕН – В ПЕСНИ И СВИРНИ

За 16 път в Поморие – национален
тракийски фолклорен събор

На 4 май т.г. в Поморие се състоя Националният тракийски фолклорен събор „Гергьовден“. Това е неговото 16-о издание. Традиционно съборът се организира от Община Поморие, Съюза на тракийските дружества в България, тракийското дружество „Одринска епопея“ и народното читалище „Светлина – 1939“ – Поморие, с идеята да представи душевността на българина чрез песенния фолклор на Тракия и Странджа.

На откриването Елена Мурджева – председател на тракийското дружество „Одринска епопея“ – Поморие представи официалните гости и изрази благодарността си към всички участници с надпяването и надсвирването. Тя подчерта, че съборът е значително събитие, защото съхранява традициите и ги предава от поколение на поколение.

Продължава на 2-а стр.

ТРАКИЙСКИЯТ МЛАДЕЖКИ СЪЮЗ — НА 95 ГОДИНИ

В Димитровград представители на младежки тракийски организации от цяла България обмениха идеи в рамките на тематична кръгла маса

На 20 април т.г., Димитровград беше домакин на среща на представители на Тракийски младежки съюз при СТДБ. Събитието беше посветено на 95-годишнината на организацията и премина под мотото „Тракийски младежки съюз в България – реалност и перспективи“. В рамките на тематичната кръгла маса бяха обменени редица идеи за развитие и инициативи на младите тракийци, с които те да популяризират патриотичната кауза в следващите няколко години. Водещ беше Десислава Костова – съпредседател на ТМСБ.

Председателят на Съюза на тракийските дружества в

България Красимир Преманов поднесе поздравления към младежите от името на ЦР на СТДБ и обърна специално внимание на предизвикателствата, поставяни пред патриотични каузи като тракийската от различните процеси, развиващи се както на национално, така и на глобално равнище. В словото си той акцентира на факта, че Съюзът на тракийските дружества е еднакво отдалечен от всички политически партии и работи за България. „Всичко, което обединява българите, се отнася и за тракийската кауза. Именно затова Съюзът на тракийските дружества в България

е силен. Ръководството на СТДБ, подкрепено от местните тракийски дружества прави необходимостта, за да съхрани организацията, в която към днешна дата членуват академици, член-кореспонденти на БАН, професори, ректори на висши учебни заведения, юристи, лекари и още много експерти от различни сфери. Всички ние заедно ще дадем максималното за развитието както на СТДБ, така и на Тракийския младежки съюз“, обеща Красимир Преманов.

На срещата бяха и Михаил Вълв – зам. председател на ЦР на СТДБ и председател на дружество

„Тракия“ в Ямбол, Цанко Атанасов – член на Централното ръководство, съпредседател на ТМСБ и председател на тракийското дружество „Одринска епопея“ в Стара Загора, Кирил Киряков – член на ВК на СТДБ и председател на тракийското дружество „Лазар Маджаров“ в Сливен, Ели Воденичарова – член на ВК на СТДБ и председател на тракийското дружество „Родопи“ в Асеновград.

За заслуги към тракийската кауза Десислава Костова – съпредседател на ТМСБ, беше наградена с

златен медал „Капитан Петко войвода“.

В рамките на проведената кръгла маса, представители на младежки дружества от София, Бургас, Кърджали, Варна, Димитровград, Ямбол и др.,

представиха своите идеи за развитие на организационната работа, като акцентираха върху необходимостта от потесни връзки между отделните организации и засилената работа с подрастващите за разширяване на патриотичната база, върху която стъпват те. Беше представено и новото знаме на Тракийски младежки съюз към СТДБ, като

присъстващите се зарекоха то да бъде свързано само с присъщи за тракийските българи качества – родолюбие, човечност, борбеност в името на каузата и уважение към историята.

КОМАНДИР С ТРАКИЙСКА НАГРАДА

На 6 май почитаме свети великомъченик Георги Победоносец, мъченик за Христовата вяра в Източноправославната църква. В

народните представи св. Георги е покровител на стадата и овчарите, а от III век и на войската. Денят на храбростта и празник на Българската армия бе отбелязан в цялата страна. В Хасково празникът започна с ритуал по поднасяне на венци и цветя пред паметника на Незнайния воин и продължи с концерт, в който участва ансамбъл „Китна Тракия“. Ритуалът, организиран от командването на военно формирование 52 740 в Хасково, събра тракийци, жители и гости на града на централния площад „Свобода“. Командирът на военното формирование майор Годинов поздрави всички българи за празника. За приноса му към тракийската кауза той бе удостоен със златен медал по повод 175 години от рождението на Капитан Петко войвода от Съюза на тракийските дружества в България. Отличieto бе връчено от председателя на Хасковското тракийско дружество Кирил Сарджев, който поднесе и поздравителен адрес от Красимир Преманов – председател на СТДБ.

СРЕЩА С ДИРЕКТОРА НА НЕДЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ В ИСТАНБУЛ

Председателят на СТДБ Красимир Преманов се срещна с Невин Даудова – директор на неделното българско училище „Св. Св. Кирил и Методий“ в Истанбул, което се помещава в сградата на Българската Екзархия. В срещата участва Божана Богданова – председател на Софийското тракийско дружество и на инициативата „Завръщане към корените“.

Създадено преди пет години по инициатива на Българското генерално консулство в Истанбул за нуждите на децата от българската общност, училището има за цел да организира обучение на роден език за деца и възрастни, и да съхранява нацио-

налното самосъзнание и българската културна идентичност на сънародниците ни в космополитния град. Тази цел е свързващото звено между екипа на училището и тракийци. По време на срещата, проведена в София, бе обсъден въпроса за снабдяване с тракийски национални носии и с български учебници на децата в училище „Св. Св. Кирил и Методий“ в Истанбул. Съюзът на тракийските дружества в България има сериозна роля

за поддържане на българското присъствие в съседна Турция и с удоволствие ще направи необходимото, за да дари тракийски носии и български учебници на учениците.

ГЕРГЬОВДЕН – В ПЕСНИ И...

Продължение от 1-а стр.

Кметът Иван Алексиев, под чийто патронаж се провежда съборът, приветства всички присъстващи и отправи специални поздравии към участниците в тазгодишния събор. „Благодарение на всички вас, ние не само съхраняваме нашите български национални традиции, но показваме, че сме тракийци и помним корените си.“ Той благодари на Съюза на тракийските дружества в България и на всички тракийци, чиято дейност запазва български национални традиции. и поздрави всички, които защитават тракийската кауза, след което откри събора. От името на народните представители в Бургаска област участниците в събора бяха поздравени от Ивелина Василева.

Приветствено слово произнесе председателят на СТДБ Красимир Преманов, който подчерта изрично, че тази проява в Поморие е водеща не само в културния календар на тракийската организация, но и в културния календар на България. Тя е център, който привлича много тракийци за запазване на тракийска-

та фолклорна традиция. И докато нашите предци са се борили с оръжие в ръка да я има днес България, да е единна и силна, днес ние се борим с други оръжия – за уважение към собствената ни история, за защита на националната фолклорна традиция, за почит към имената на българите, които са се борили за свободата на Тракия и за единството на България. Тази борба е трудна – това е един дълъг процес, свързан с възпитанието на младото поколение, което трябва да поддържа традицията. Нашите политики, които са разделени по цветове и са от различни отбори имат една

прекрасна възможност – тракийската идея може да ги обединява, в нея те могат да загърбят своите различия и да се обединят в българския парламент, в европейския парламент, а така също и в държавните институции, за да защитят интересите на тракийските българи. Призовавам ги към такова единство – патриотично, национално отговорно единство в името на Отечеството. Красимир Преманов връчи на кмета Иван Алексиев и на Елена Мурджева юбилеен медал по случай 175 години от рождението на Капитан Петко войвода – защитник на Тракия и патрон на тракийската организация.

С това отличие те са удостоени с решение на Централното ръководство на СТДБ. Приветствие поднесе и председателят на тракийското дружество „Странджа“ в Бургас Стефан Колев. Ръководството на тракийската организация бе широко представено, тук бяха и членовете на Централното ръководство Михаил Вълв и Цанко Атанасов, председател на тракийското дружество „Лазар Маджаров“ в Сливен Кирил Киряков.

„Причината да съм тук

е съпричастността към тракийската кауза, която за 100 години не е загубила своята емоционалност и своята актуалност. За 100 години българската държава не успя да реши проблема на тракийските бежанци в България, но Европа ни дава този шанс. Считам, че проблемът на тракийските бежанци трябва да бъде предусловието, което България да поставя преди всяко бъдещо споразумение между ЕС и Турция“ – това заяви кандидатът за евродепутат от „БСП за България“ Иво Христов. В събора „Гергьовден“ участваха фолклорни формации от цялата страна с над 100 индивидуални и групови изпълнения. Представянето им бе оценявано от професионално жури с председател проф. д-р Стефан Чапкънов – композитор и диригент и членове: Николай Николаев – музика-

представители Ася Пеева, Иван Вълков и Петър Кънев, кметът на Ахелой Иван Георгиев, общински съветници, общественици и много гости на града.

На 6 май – Гергьовден, на празника на Поморие, Елена Мурджева, председател на тракийското дружество „Одринска епопея“ в Поморие, член на Централното ръководство на СТДБ и съпредседател на Тракийския женски съюз, официално получи званието „Почетен гражданин“ Документът и плакетът и бяха връчени от председателя на Общинския съвет Адам Адамов. Поднесени й бяха и много цветя. Званието на Елена Мурджева се присъжда за цялостния и принос за съхранение на националната историческа памет и за активното и съзидателно участие в обществен живот на Поморие.

Продължение от 1-а стр.

МЕТАМОРФОЗАТА...

Такава е съдбата на Трявна, Тевен, Сопот, Габрово, Калофер, Арбанаси, Велико Търново, Троян, Севлиево, Еркеч, Копривщица, Казанлък, Шипка, Тулово, Мъглиж, Елена, Панагюрище, Сопот, Карлово, Чирпан, Ямбол, Жеравна, с. Тича, Градец, с. Пролом, Карловско, с. Сакарци, Тополовградско (след погрома оцелелите за десетки години изоставят селото), с. Раково, Котелско, Ловеч, Айтос, с. Бов, Хасково, Харманли, Асеновград, с. Урумкьой, Созополско (днес Индже войвода), Караеврен (дн. Близнак), Делиево, Граматиково, Гьоктепе (дн. Звездец), Ахтопол, с. Едига, Ениджия, Пейчова махала, Сазара, Крушево, Чеглаик, Селиолу, с. Карабунар и с. Вайсал, Лозенградско, с. Куру дере, Одринско, с. Азара и Софлар, Бунархисарско, Лозенград, Виза и много други. Някои от тях, като Делиево, Карабунар, Пастелево и др., след като са изгорени, не са заселени повече. Разорени са десетки манастири. Сериозно пострадват Гюмюрджинско, Димотишко, Чирменско. Горна и Одринска Тракия и Подунавие са почти обезлюдени. Много от оцелелите бягат в Бесарабия и във Влашко.

• **В 1797 г.** отредите на Осман Пазвантооглу извършват кланета при завземането на Врачанско, Ловчанско, Плевенско, Севлиево и Търновско. Особено голямо е кръвополитието в Никопол и околността. Тук е събрана голяма група жени и деца, българи от раята, натъпкани са в една кошара и са запалени живи да изгорят.

• **В 1804 г.** Осман Пазвантооглу извършва кланета в опита си да подави бунтовете на българите в Ниш, Пирот, Белоградчикско и Видинско.

• **В 1806 г.** Осман Пазвантооглу извършва клане над българите във Видин. Пред олтара на църквата св. Петка са изклани няколкостотин миряни и свещеници от града и околността во главе с владиката Калиник.

• **През октомври 1829 г.** турците извършват кланета над българите в Странджа и Сакар. Само в едно доносение до щаба на руската армия от 14.X.1829 г. са посочени избити 400 български първенци в района на границите на Одрински и Старозагорски пашалъци. Над 140 000 българи от Тракия са прогонени и бягат в Бесарабия.

• **През април 1841 г.**, на Великден, в църквата в село Каменица, Нишко, от турците са изклани мъже от селото, а много жени са изнасилени, това става повод за Нишкото въстание, при потушаването на което от албански башибозук, командван от Сабри Мустафа Паша, са избити хиляди българи, изгорени и разграбени са 225 български села и 16 манастира и църкви в Нишко, Пиротско и Лесковецко, 10 000 души спасяват живота си, като забягат в Сърбия.

• **На 10 юни 1850 г.** турците от Видинския гарнизон изколват всички българи в Белоградчик и няколко хиляди души във Видинско, след подаване на Видинското въстание.

• **На 26 април 1876 г.** турски башибозук, воден от Тосун бей, извършва клане и опожарява Клисура при подаване на Априлското въстание.

• **На 30 април 1876 г.** редовна турска войска с башибозук, командвани от Хафъз паша, извършва клане и опожарява Панагюрище.

• **На 1 май 1876 г.** редовна турска войска, башибозук и черкези, командвани от Хасан паша, извършват клане на българите, събрани в лагера „Еледжик“. Над 1000 мъже, жени, деца и старци са избити, единици успяват да се спасят в Балкана.

• **На 2 май 1876 г.** турците извършват клане в Перущица, при подаване на Априлското въстание от войските, командвани от Решид паша. В църквата и извън нея са изклани към 1850 мъже, жени и деца. Оцеляват само 7,5% от населението на града.

• **На 3 май 1876 г.** башибозукът, предвождан от Ахмед ага Барутанлията, извършва клане в Батак. В църквата са изклани към 1900 мъже, жени и деца, още няколко хиляди българи са изклани, разстреляни или живи изгорени извън храма. Общо жертвите са към 5000 души, предимно жени, деца и старци, или към 3/4 от населението на града.

• **На 6 май 1876 г.** турците извършват клане и опожаряват село Батошево и близкия Батошевски манастир. Малка част от населението се спасява, като избягва в Балкана.

• **На 9 май 1876 г.** башибозук и черкезка конница извършват клане в село Кръвник. Голяма част от населението е избито, малцина се спасяват, като бягат в планината.

• **На 9 май 1876 г.** башибозукът извършва клане и запалва Ново село. Първоначално голяма част от населението успява да се спаси, като бяга в планината. Бежанците се добират до м. Табите, една част от тях тръгват към Калофер, но са нападнати от башибозук при Пенчов чучур и Русалийските гробища. Само малка част успяват да се спасят в Калофер. Друга част се спуска по течението на р. Тъжа. Тях башибозука ги пресреща в Пожар дере и в м. Смесице. Тук всички мъже и момчетата са изклани, а жените поругани.

• **На 17 май 1876 г.** село Бояджик е ограбено, подложено на клане и изгорено по заповед на Шефкет паша от командваната от него редовна турска войска с артилерия, без да е участвало в Априлското въстание. Избити са повечето селяни – 200 българи, младежите са накарани да играят „кърваво хоро“ преди да ги убият, девойките и жените, които не са избити, са озлочестени и отвлечени. Дядото на създателя на компютъра Джон Атанасов по чудо избягва смъртта.

• **От края на април до средата на май 1876 г.** частите на турската териториална отбрана, известни като *башибозук*, редовната войска – *низам*, свиканите запасни части – *редиф* и черкезки отряди извършват кланета, в които загиват над 30 000 българи, опожаряват 80 и разграбват 200 селища с над 75 000 българско население. Това кара Уилям Гладстон да издаде през 1876 г. брошурата „*Българските ужаси и Източният въпрос*“.

• **На 14 юли 1877 г.** е изклано село Любенова махала до гр. Раднево, Новозагорско, от турската редовна войска с артилерия, башибозук и черкези, водена от Реуф паша, командващ турския гарнизон в Нова Загора. Само в църквата са

заклани 1013 българи, още толкова са убити извън нея. Общо жертвите са над 2000. Погребани са в двора на църквата. Селото е известно като втори Батак.

• **На 15 юли 1877 г.** е извършено клане и е разграбен Ловеч от турска редовна армия под командването на Рифат паша. Избити са над 1500 мирни българи.

• **На 15 юли 1877 г.** от турците е извършено голямо клане и е опожарена до основи Нова Загора.

• **На 16 юли 1877 г.** е изклано и опожарено село Дълбоки, Старозагорско, от черкези от турската армия на Сюлейман паша.

• **Старозагорско клане. От 19 до 21 юли 1877 г.** е изклана и опожарена Стара Загора от турската редовна армия на Сюлейман паша, с участието на албански башибозук, черкези, командвани от Дай Ахмед, и чирпански цигани, при логистичната подкрепа на старозагорски евреи. Актите на садизъм са ужасяващи. Бременните жени са разпаряни и от коремите им са вадени неродени деца. Хора са нанизвани на шиш и печени като човешко чверме. Българи са одирани живи, а кожата им са напълвани със слама и са окачвани по дърветата. Много са изгорени живи, някои първом полети с газ. Други са горени на жертвеници, имало разпънати на кръст, приковани, пален е огън на гърдите на трети и е варено кафе. Млади жени са карани голи да играят „кърваво хоро“, озлочествани са и после изклани. В църквата „Св. Троица“ са изклани 2500 души, много тела на избитите остават прави, защото няма къде да падат труповете. Изклани са и укрилите се в храмовете „Св. Богородица“ и „Св. Николай“, които са обстрелвани с артилерия и запалени. Избити са между 14 000 и 15 000 българи, още към 1200 умират от глад и преживените ужаси. В Турция са отвлечени към 10 000 млади момчета, момичета и жени, малко от тях се връщат. Околните села имат същата съдба. Това е може би най-голямото документирано клане в българската история. Градът е напълно изпепелен и след Освобождението е изцяло изграден наново.

• **На 21 юли 1877 г.** (9 юли по стар стил) започва клане и е подпалена Каварна от 3000 башибозук с артилерия и черкези. Едновременно са нападнати, клани и палени околните Шабла, Крапец, Горичане, Българево, Божурец, Смин, Ваклино и др. Докато по настояване на чужди консули населението е евакуирано с параходи към Варна, загиват убити, умрели жени и девойки след изнасилвания и удавени общо към 1000 души. Един старец е клан с трион, а едно момче е горено живо.

• **На 4 август 1877 г.** в Казанлък турците изколват 200 българи пред храма „Св. Пророк Илия“.

• **През август 1877 г.** в Карлово от редовни турски войски и башибозук, командван от Исмаил, палача на Батак, брат на Ахмед ага Тъмръшлията, са избити не по-малко от 600 българи (според доклад на френския вицеконсул в Пловдив от 6 август 1877 г.), но турците най-вероятно успяват да прикрият много от убийствата и в действителност

жертвите са значително повече.

• **В 1877 г.** от турците е изгорено и обезлюдено карловското село Пролом. Пет години са необходими селището да се засели отново.

• **В 1877 г.** турците извършват клане, изгарят и разрушават Калофер. Избити са погловно всички мъже и младежи. Десетилетия градът е наричан град на вдовиците.

• **В 1877 – 1878 г.**, през Руско-турската освободителна война, турците извършват погроми и кланета и в Златарица, Елена, Котел, в Новозагорско, Стремската (Карловската) долина, Панагюрище, Самоков, Белово, Брезник (тогава Караагач), Чепеларе, Златоград, Симеоновград (тогава Търново Сиймен), Свиленград (тогава Мустафа паша), Любимец, Харманли и по-навътре в Одринска Тракия, в Македония и на много други места. В Пловдив само в края на август са екзекутирани 116 българи. Стотици българи са убити и в Сопот, в селата в Пирдопско, Казанлък, София, Айтос, Карнобат, Одрин, Пазарджик, Асеновград (тогава Станимака), Чирпан, Варна, Фере, Димотика, в други тракийски градове и т.н. В Сливен и околностите му за няколко месеца до началото на 1878 г. турските власти са убили, изпратили на заточение и интернирали около 1000 души българи. Турската власт извършва жестокости и големи насилия в селата Красново, Аджари Розовец (тогава Рахманли) и Меричлери. Разоренията са огромни. Избитото и безследно изчезнало мирно население е общо около 180 000 българи.

• **След 5 октомври 1878 г.** в Кресненско-Разложкото въстание от турската войска са изклани 600 българи в Разложко, не по малко са жертвите и в Кресненско. Изгорени, ограбени и разсипани са десетки села в цяла Югозападна България: Баня (напълно унищожено от Тефик бей), Банско, Добринище, Горно Драглище, Долно Драглище, Добърско, Бачево, Якоруда, 12 села от Кресненското дефиле (Кресна е изгорена на 11 ноември 1878 г.), Ощава, Мечкул, Сенокос, Осиково, Врабча, унищожено е село Черешница, Мелнишко (изклани от хаджи Юсуф Ефенди 360 българи), в Мориевско село Буф и други 12 села, в Демир Капийско селата Дрен, Коприщица, Чемерево, Горна Драчевица, Долна Драчевица, Ръжания, Конопища, изгорена е българската църква „Св. Димитър“ в Битоля, изнасилени са стотици девойки и жени, в България се спасяват над 25 000 бежанци. Репресиите се разпространяват във Вардарска и Егейска Македония.

• **В 1902 г.**, от 22 септември до началото на ноември, в Горноджумайското въстание са убити от турската войска над 150 българи, изгорени са 15 села, изтезавани са 438 мъже и жени, изнасилени са 111 девойки и жени, ограбени са 807 къщи, в България се спасяват над 2000 бежанци.

• **В 1903 г.**, от 2 август до октомври, в Илинденско-Преображенското въстание в Македония и Тракия са убити от турската войска над 5680 българи, изгорени са 201 села с 12 440 къщи и 70 000 души остават без покрив, поругани са 3122 девойки и жени, в България се спа-

свят 30 000 бежанци.

• **От 21 февруари до 1 август 1905 г.** турска редовна войска избива във Воденско 61 мирни селяни.

• **На 9 май 1907 г.** е извършено клане в една къшла до Виница при Кочани. Международна анкета от австрийският консул в Македония Алфред Рапорт, военния адютант на Австро-Унгария полковник Гойгингер и руският консул Орлов стига до извода, че това е дело на турски войници от редифския батальон и местни турци от Калиманци.

• **На 21 ноември 1911 г.** турски полицаи и жандарми, ведно с местни турци, босненски изселници (мухаджир), цигани и евреи, извършват клане и погром над българите в Щип, граждани и селяни дошли на пазар в града. Убити са 20 българи и 282 са ранени. Клането ускорява избухването на Балканската война.

• **На 11 януари 1912 г.** е извършено клане и погром над българи в Гюрешкия манастир „Св. Богородица“, край Скопие.

• **На 1 август 1912 г.** турците извършват клане в Кочани, Македония. Местни турци убиват най-малко 34 българи, много са ранени. Клането е един от поводите за избухването на Балканската война.

• **От 7 юли 1913 г.** редовната турска армия започва кланета над българите в Одринска Тракия. Същият и следващите дни е опожарено и унищожено голямото българско село Булгаркьой, недалеч от Кешан. Там са изклани 1100 души. Отвлечени и съпроводжани с войници са 1030 човека, с цел да бъдат изведени в Анадола. След много безчинства, изнасилвания и смърт, една част от тази група (предимно жени и деца) е достигнала до Варна и Дедеагач. Останалите заробени и отвлечени, предимно млади жени и деца, са потурчени. Такава участ имат и останалите по-малки български села около Кешан и Малгара.

• **На 9 юли** в Одрин са избити още 521 българи, в Узункюпрю и Хайребол са изгорени всички български села – Чопкьой, Търново, Ерменкьой, Османли, Ново село, Залъф (изклани 687 българи), Татарлар (населението бяга, застигнатите няколко десетки са изклани) и т.н.

• **На 10 юли** са подпалени източните квартали на Свиленград. Когато се разбира, че градът ще остане в България, турците го подпалват отново и го изгарят до основи. Населението бяга навътре в България, но турците залавят над 30 възрастни българи и зверски ги изколват в скотобойната, заклани жени са хвърляни в дълбоките кладенци. От къщите няма помен, също и от големите масивни и обществени здания – църквите, училищата, болницата, казармата, джамиите, големите магазини – всички са изравнени със земята. Разорени и изгорени са всичките над 60 български села. Изклани или превърнати в бежанци са българите и от градовете в Одринска Тракия: Одрин, Лозенград, Малък Самоков, Бунархисар, Деркос, Кешан, Малгара, Хайребол, Мидия, Енос, Родосто и т.н. Общо според Карнегиевата анкета, в Одринска Тракия турците са изклани между 50 000 и 60 000 българи, други 200 000 българи християни са превърнати в бежанци. (*Клуб „24 май“*)

Георги Димитров е дипломат от кариерата. Посланик, член на Върховния комитет на СТДБ.

„ЗА МЕН ДЕЛОТО СТОИ НА ПРЪВ ПЛАН“

Надежда Недкова –
внучка на Михаил Герджиков,
написа книга за знаменития си дядо

ТОДОР КОРУЕВ

Надежда Недкова написа книга за своя именит дядо Михаил Герджиков и издателство „Захарий Стоянов“ заедно със Съюза на тракийските дружества в България вече я предлага на книжния пазар. Не очаквайте книгата да прелива от възхитата на внучката, от възклицанията и умиленията на спомена. В „Михаил Герджиков. Живот и дело“ Надежда Недкова се представя не само и не толкова като благодарна внучка, но и като сериозна изследователка, която познава в детайли всичко казано и писано за нейния дядо, която умее да използва рационално архиви и документи, и да ги впрегне в повествованието. Тя е работила като архивистка в Тракийския научен институт при Центъра за българистика на БАН и е участвала в създаването на два документални сборника за Михаил Герджиков. И благодарение на това, но и на увлекателния и образен си език и стил, ни представя цялостен пълнокръвен образ на дееца на ВМОРО, бореца за национално освобождение, революционера, анархиста, левицаря, войводата, ръководителя на Преображенското въстание, журналиста, публициста, интелектуалеца, патриота и човека Михаил Герджиков.

Михаил Герджиков е роден в Пловдив, но той генетично е обусловен от родовите си корени: баща му е от Копривщица, майка му – от Батак. Така че първата глава „Епоха. Предци“ е естественото прелюдие, каквото е родовата хроника, и ни отвежда към анархистичните увлечения на Мишел, както го наричали в бурната му колежанска и гимназиална младост. После идва студенството в Женева, където 20-годишният младеж общува с руски емигранти – социалисти и анархисти, сред които е и Георгий Плеханов, завързва приятелство с Георги П. Стаматов, Симеон Радев, Димо Николов, Слави Мерджанов, Петър Манджуков, Васил Коларов... Тук се ражда Македонският таен революционен коми-

тет (МТРК) с Устав, Прокламация (въззвание), Програма и Клетва с най-дейното участие на Михаил Герджиков. И Иванка Ботева, дъщерята на Христо Ботев, става член на комитета. През 1899 г. Михаил Герджиков се връща в България и е назначен за учител с името и документите на Тодор Луканов в Българската класическа гимназия в Битоля. През следваща година е на нелегалната работа в Солун в Централния комитет на ВМОРО и се запознава с Гоце Делчев, удивлен е от него, и оттогава в своята дейност се стреми винаги да му подражава. Пътят не е лек – 8 дни в Битолския затвор, нелегален в Солун, агитатор в четата на Христо Чернопеев, за да стане сам войвода на чета, участие в борбата срещу върховизма, за да стигне до Първия конгрес на Вътрешната организация в Одринско, на 13,14 и 15 април 1902 г., чиито заседания се провеждат в бащината къща на Михаил

Герджиков. След него той пренася дейността си в Източна Тракия и в Странджа като пълномощник на ЦК, посетител-ревизор-инспектор в тази област. Тук той така организира работата, че поставя край на опитите на върховистите да превземат Одринско, за да рече по-късно, че за щастие тракийци не се въвлечат в междусобни войни, стигащи до убийства както това става в Македония. Други важни дела на Михаил Герджиков са организирането на конгреса на Петрованива и подготовката и избухването на въстанието, на Странджанската комуна. За всичко това, както и за потушаването на въстанието Надежда Недкова разказва, опирайки се на богат документален материал, спомени и писма, които показват поведението на Михаил Герджиков в тия страховити дни. И макар той да е в центъра на разказа й, в книгата са разкрити много още незабравими герои илинденци и преображенци, войводи и четници, обикновени хора – тракийци и странджанци, които преминават

през горнилото на въстанието и мъченичеството на бежанството. След въстанието Михаил Герджиков решава да се оттегли от активната борба, за да не бъде повече играчка в ръце, чужди на за да пледират за каузата на ВМОРО, а делегатът до него „давал... гаранция за риболов в Охридското езеро след като се освободи Македония“. Специална глава е посветена на революционерката Юстинияна (Янка) Каневчева от Охрид, родственица на Братя Миладинови и Кузман Шапкарев, куриерка на ЦК на Вътрешната организация между София и Солун. Тя пренася стотехиляди долара – откупа от отвличането на американската мисионерка Елен Стоун. Янка се свързва в семейство с Михаил Герджиков през 1907 г. и имат дъщеря Магда, но по-късно сключват официален църковен брак. Г-жа Янка Герджикова

връзките си с дейците от Преображенското въстание, много от които са затиснати от немотията, Мишел е един от посетителите на Якобинския клуб – кафене „Средец“, общува с най-видните интелектуалци на страната, но и със старите революционни дейци. До края на живота си (18 март 1947 г.) остава верен на революционните си завети и на правилото, което определя неговия живот: „За мен делото стои на пръв план. А докато можем да бъдем полезни за другите, дотогава ние не се нуждаем от никаква полза за себе си.“

се разболява от плеврит, който се превръща в туберкулоза, от която страда дълги години и която я поваля в гроба – умира на 39 години пред 1920 г.

Когато започва Балканската война Михаил Герджиков се явява

в Щаба на армията и му връчват заповед 100, с която е назначен за главен войвода на четите, които ще действат в Странджа. Отрядът на подпоручик Герджиков освобождава Граматиково, след това Царево и Ахтопол. По-късно заради арестите на прогресивни дейци и на хора с леви убеждения той, „душманинът на империята“, заживява в Цариград с дъщеря си Магда. През 1929 г. събира в Цариград у дома си на конференция националреволюционери, недоволни от разногласията в организацията. През 1931 г. се завръща в България, подновява

през горнилото на въстанието и мъченичеството на бежанството. След въстанието Михаил Герджиков решава да се оттегли от активната борба, за да не бъде повече играчка в ръце, чужди на за да пледират за каузата на ВМОРО, а делегатът до него „давал... гаранция за риболов в Охридското езеро след като се освободи Македония“. Специална глава е посветена на революционерката Юстинияна (Янка) Каневчева от Охрид, родственица на Братя Миладинови и Кузман Шапкарев, куриерка на ЦК на Вътрешната организация между София и Солун. Тя пренася стотехиляди долара – откупа от отвличането на американската мисионерка Елен Стоун. Янка се свързва в семейство с Михаил Герджиков през 1907 г. и имат дъщеря Магда, но по-късно сключват официален църковен брак. Г-жа Янка Герджикова

Премьерата на книгата „Михаил Герджиков. Живот и дело“ от Надежда Недкова ще се състои на 20 май (понеделник) от 17.30 часа в Литературния салон на Тракийския дом (ул. „Стефан Караджа“ 7 А)

КНИГА ЗА БЯГСТВАТА ПРЕЗ „ЖЕЛЯЗНАТА ЗАВЕСА“

Книгата-изследване „Бягство от ГДР през „Желязната завеса“ на България“ представиха в Хасково съавторите й Стоян Райчевски и Фанна Коларова. Изданието е посветено и на приближаващата 30-годишнина от падането на Берлинската стена. Представянето тук е организирано съвместно от фондация Фондация „Конрад Аденауер“, областната управа и Сдружение за култура „Хасково – 2015“, тракийското дружество „Г. Сапунаров“ и народното читалище „Тракия – 2008“. Поздрав към авторите и присъстващите поднесоха жените от фолклорна група „Тракийска дъга“ с гл. художествен ръководител Недялка Демирева.

Чрез оригинални документи, материали и фотоси от службите за сигурност на ГДР и на НРБ, книгата представя информация

за бягствата през българската граница на гражданите на Източна Германия. След август 1961 г., когато е вдигната Берлинската стена, те са търсили брод към свободата през нашата държавна граница и често е

трябвало да заплатят за това с цената на живота си. Подобна е съдбата и на стотици българи, станали жертва на Желязната завеса в периода 1945–1989 г. Авторите са проучили възможно най-голям обхват от документи по темата в архива на Държавна сигурност на ГДР, т.нар. Щази и Министерството на външните работи в Берлин, както и на съответните архиви в България. Книгата съдържа и спомени на свидетели и граничари. Докато името на Стоян Райчевски като политик и учен е известно, Фанна Коларова е художничка, която от 1972 г. живее в ГДР, а сега в обединена Германия. 21 германци са застреляни по нашите граници по време на тоталитарния режим. Двама от тях са от бившата ФРГ, а останалите от ГДР.

ЖИВ ВЪГЛЕН ОТ ВЕСЕЛАТА КЪЩА!

ИВАН БУНКОВ

Тя горя пред очите им. Пред цяла Хухла. И не можаша да я спасят – Веселата къща на Илия и Златка Христови, душата на селото и символ на българското в нашия край. Не помогнаха нито пожарникарите, нито седемте цистерни вода, които изсипаха върху пламтящата двуетажна къща от греди, багажи, плетеници, съдове, техника, буркани, ракии, туршии, одеала, завивки, телевизори, хладилници и какви ли не спомени, събирани три поколения в родовата къща. Пожарът пламнал неспойно как по обяд, пламтя и праша като на кино – тръгнал от долния кат, докато стопаните бяха навън – Илия на лозето, а Златка в Ивайловград. Пламъците, лизнали с пукот една от най-личните къщи в центъра на селото, издигнали огромен стълб с дим не само над българско, но и над гръцко.

Когато викат Илия и той пристига запъхтан до къщата, му става ясно: нищо не може да я спаси! В една от

стаите от долния етаж вече гърмят патрони от ловната му пушка, очаква се да започнат да „стрелят“ и патроните от бойния пистолет, който има като пенсионер, бивш командир на гранична заграда.

Да, няма изход! Но все пак, без каска, без маска, по работно облекло, той се шумгува внезапно под пламтящите и падащи вече греди, минава на зиг-заг между ки-нескопите на двата топящи се телевизора и хлътва някъде навътре в огъня, за да се измъкне след малко навън един акордеон. Акордеонът се разтяга, басите му удрят в земята и той, инструментът, издава звук като стон! Илия го полага на безопасно място и без да слуша забраните на близки и роднини да не рискува живота си, пак се шумгува в горящата къща. Този път се бави повече, но пак изскача с още един акордеон. А третия път, той сякаш опиянен, изпаднал в транс, нямаше кой да го спре, защото е невъзможно. Илия, стиснал нос, сякаш ще се гмурка в дълбока вода, пак хлътва в заревото на по-

жара. Не го лови ни огън, ни дим. Позабавя се доста този път, всички с ужас броят секундите, не знаейки дали ще остане жив, защото е с „разхлопано“ сърце, не е добре, а той пак изплува, стиснал с една ръка нос, сякаш идва от дълбините на небитието. С другата ръка Илия прегръща една тетрадка! Нищо за нас, но за него – всичко! В нея 30 години наред той е записвал любимите си песни. Песните, които в дует със Златка, пее денем и нощем, пред близки и далечни, по клубове и събори и които звучат най-много у тях, на софрата с постоянните приятели в горящата сега Веселата къща. Така я знаем всички в Хухла.

Къщата гори непрекъснато, въпреки пожарната, до края на деня, през цялата нощ, че и на другия ден пред безсилните погледи на хората. Те се мъчат да се зарадват поне с това, че можело да бъде и по-лошо – че все пак няма жертви, докато на, в съседното село Покрован, двама братя изгорели през зимната нощ в къщата си като факли!

■ Този акордеон спаси Илия от горящата къща

Пристигат чедата на Илия и Златка едно по едно, пръснати из цялата страна, че и извън нея. Пет деца имат Илия и Златка Христови, изгледани, изучени, достойни синове и дъщери на Хухла. И много внуци и правнуци. Илия и Христо си знаят как си откърмеха децата тук, в дън горите тилелейски, далеч от голямата цивилизация.

Сбират се децата като по тревога – нали са расли по застави, знаят как се действа като един. Но не идват да оплакват майка и татко. А да се хванат с тях, както винаги, на хорото, страшно то сега българско хоро пред изгорялата къща! И го играят! И побеждават не само страха, но и отчаянието. И

усещат как от пепелта на Веселата къща живи въглени се прехвърлят в жилите им! И решават – да я има пак Веселата къща. От хубава, по-хубава да възкръсне от пепелта под техните ръце.

След два дни започват разчистването. Вярвам, че час по час, парче по парче, ред по ред, зид по зид, те ще я възстановят. Но и ние, ако сме хора, трябва да помогнем. Кой както и кой колкото може. За да я има отново къщата! Както Хухла е възкръсвала през вековете. Както вечно изпепеляваната България е оживявала и пак ще живее!

Знам, че ще помогнете. А с двата акордеона и с преливащата от песни 30-годишна тетрадка Илия и Златка,

автори и изпълнители на Химна на Хухла и Почетни селяни на „Мистериите на Хухла“, пак ще ни посрещнат на освещаването във Веселата къща.

Така да бъде!

А сега да помогнем. Сметката е: UBBS BGSF/BG40UBBS80021089768930 на Златка Делчева Христова. Ако помагате от юридическо лице, направете го с протокол за дарение, за да получите и данъчно облекчение.

Ако пък имате идея за благотворителност, потърсете членовете на инициативния комитет за подпомагане на възстановяването на къщата: в Казанлък – д-р Христо Христов, в Бургас – инж. Христо Куманов, а в Кърджали – мен, Иван Бунков.

ТРАГЕДИЯ, СЪПОСТАВИМА С БАТАШКОТО КЛАНЕ

По повод на 175-тата годишнина от рождението на Капитан Петко войвода и 106 години от кървавата сеч над тракийци в Армаганската долина, Хасковското тракийско дружество „Георги Сапунаров“ и читалище „Тракия 2008“ организираха посещение в Доган Хисар – родното село на легендарния български герой и до трагичната долина, в която през септември 1913 г. от турски ятаган загиват стотици невинни жертви. Уместно е да припомним, че нарушавайки Лондонския договор от 17 май 1913 г., турски войски навлизат в българските територии, избиват огромна част от населението, заграбват имотите му и ре-окупират Одринска Тракия, която на практика е обезбългарена. Турските издевателства над българите в Тракия са насочена в три направления: Енос – Дедеагач, Кешан – Одрин и Чорлу, Визенско – Ло-

Тракийци от Хасково положиха цветя пред параклиса в Армаганската долина и пред бюста на Капитан Петко войвода

зенград, Малко Търново. За да избегнат въоръжена съпротива, турските власти събират оръжието, наличните храни и добитък, мъжкото население избиват, а жените и децата прогонват от родните им места. Изгорени са много български села, сред които Сачанли, Манастир, Доган Хисар, Дервент. Западноевропейските консули, чиито седалища са в пристанищния град Дедеагач, призовават българското население да се събере в Дедеагач, като обещава с параходи да го превозят до Варна и Бургас, за да бъдат спасени хората от турските безчинства. Над 40 000 души от близките села пристигат заедно с децата си, със стадата и каквото

могат да носят от имуществото си в ръце. За съжаление консулните оттеглят обещанието си, а изгланото население бяга по маршрута Дедеагач – Фере – Армаганската долина. По пътя керванът е преследван от турците и подлаган многократно на жестока сеч, най-голямата от които е в Армаганската долина. Академик Любомир Милетич в книгата си „Разорението на тракийските българи“ записва, че трагедията на тракийските българи е съпоставима с клането в Батак. За извършените зверства съвременни изследователи използват термина „геноцид“.

През април 2012 г., Кирил Сарджев, председател на тракийското

дружество „Георги Сапунаров“ и правнук на убития от турците Митрю Сарджев, отива в долината на смъртта, за да търси мястото, където е бил чифликът „Сарджеви колиби“, собственост на пращане му. Там той открива чешмата, възприемана в безводната долина като подарък (армаган на турски), която дала името на долината. В долината на смъртта Кирил Сарджев дава обет, че на мястото на дядовия му чифлик ще се издига параклис, за да се знае историята на дядо Митрю и от следващите поколения. През 2017 г. потомците на тракийските българи от Хасково успяват да построят малък

параклис в Армаганската долина в памет на стотиците невинни жертви, избити от турците през кървавия месец септември на 1913 година. Параклисът е изграден със средства на дарителите Анета Георгиева – секретар на читалище „Тракия – 2008“ и Вълчо Баланов – потомък на тракийски българи от с.Сачанли.

Хасковските тракийци се поклониха пред паметта на избитите жертви и положиха цветя пред параклиса в Армаганската долина и пред бюста на Капитан Петко войвода в родното му място. Изпълнено бе желанието на жените от фолклорна група „Тракийска дъга“ да изпълнят песента, подготвена от тях в памет на жертвите. Улекателен историко-географски разказ за селищата и местностите и събитията в тях, направи Димитър Шалапатов – изследовател на съдбата на тракийските бежанци.

ТРАКИЙСКОТО ДРУЖЕСТВО В СВИЛЕНГРАД (1920–1934)

КОСТА ЛЬОНДЕВ

(Продължава от миналия брой)

В края на 1920 г., по-точно на 8 декември 1920 г. войводата Димитър Маджаров, тогава на 38 г., се жени за Златка – бежанка от Софлу в Свиленград, дъщеря на Аница и Ставри Яневи. Венчават се в църквата „Св. Троица“ в Стара Загора. През април с. г. за училищен лекар в Одрин (Караагач) е назначен д-р Страшимир Дочков 1, по-късно дълги години лекар в Свиленград, а в Дедеагач (дн. Александруполис) – д-р К. Костов от с. Юскюдар (дн. Щит), зет на тракийския бежанец и тракийски деец Г. Арнаудов.

Свиленградчани, при управлението на Западна Тракия от френската администрация начело с ген. Шарпи ръководят образователното дело в областта. Областният училищен съвет в Гюмюрджина назначава Димитър Катерински на отговорната и особено важна длъжност областен училищен инспектор на Тракия. Димитър Нашев е назначен за окръжен училищен инспектор на Караагачки окръг. Дългогодишният деец на просветното дело в Тракия Тодор Петков става околийски инспектор на Дедеагачка и Софлийска околия. И тримата са възпитаници на Одринската мъжка гимназия „Д-р Петър Берон“. Те ръководят учебното дело в 75-те български основни училища, седемте прогимназии и една гимназия, в които преподават близо 160 учители, които обучават и възпитават 6078 деца.

Но през пролетта на 1920 г. конференцията в Сан Ремо предава цяла Беломорска Тракия на Гърция. В края на м. май 1920 г. кервани от стотици бежанци тръгват към България. Близо 5230 семейства с 24 557 членове от Западна Тракия напускат домовете си. За периода от октомври 1919 г. до 30 май 1920 г. от Западна Тракия се изселват 20 000 българи и 22000 турци, които се отправят към Турция, а на тяхно място се заселват гърци.

Близостта на Свиленград го прави най-големият приемателен пункт, в който се настаняват бежанците, идващи от Западна Тракия. В района на ж.п. гарата се изгражда палатков лагер, в който се настаняват, а по-късно се разпределят в кои селища да се заселят пристигналите бежанци. В Свиленград и околията се установяват 1360 семейства. В сравнение с 1913 г., когато в града живеят 1100 български семей-

ства, през 1920 г. населението му достига 7000 жители, без да се броят непрекъснато прииждащите бежанци от Одринско, Лозенградско, Мала Азия, Западна Тракия и дори от Солунско. Градската управа е изправена пред разрешаването на трудния проблем – оземляването и одворяването на бежанците. Не са редки случаите на спречквания между тях и местното население – напр., настанените в бараковия лагер на ж.п. гарата пускат добитък си на паша в лозята и овощните градини и ги повреждат. Свиленградският клон на Българската земеделска банка отпуска жилищни заеми в размер на 10 000 лв. под държавна гаранция. Комисията по настаняване на бежанците започва да раздава свободни и незастроени парцели покрай р. Марица и на гарата, особено на дошлите от близките села Чермен (дн. Орменийон) и Карач (дн. Дикия).

Към края на 1929 г. разпределението на бежанците в Свиленградска околия е следното:

Населено място	Всичко бежански семейства	Всичко членове на беж. семейства	Членове на трак. орг-я
Свиленград	530	2700	430
	78 от Изт. Тр-я	452 от Зап. Тр-я	
Хаскьой (Сладун)	78	375	78
Фикел (Маточина)	74	320	69
Ешибегли	52	280	55
Турска Левка	45	210	21
Пашакьой (Генералово)	180	750	140
Юскюдар (Щит)	259	1250	110
Михалич	80	415	80
Коджа апли	100	323	74
Виран Теке (Кап. Андреево)	150	700	120
Ада чая (Бориславци)	75	320	45
Керечлик (Варник)	44	244	26
Ения (Младиново)	27	126	30
Паша махле (Пашово)	33	137	16
Евджилер (Равна гора)	63	338	58
Кюстюкой (Костур)	117	586	93
Всичко	1197	9074	1436

Най-компактната маса бежанци от Западна Тракия, заселени се в Свиленград, са тези от Чермен (дн. Орменийон), от Карач (дн. Дикия) – 80, Доган Хисар – 30, Мерхамли – 70, Кадъкьой – 30, Домузdere – 15, Пишманкьой – 24, Башклисе – 100 семейства. Те се нуждаят от жилища, работен инвентар, добитък, семена за посев и др. В самия Свиленград, в бежанския квартал са построени 69 къщи, в с. Сладун – 34 къщи, в с. Генералово Пашакьой – 52 къщи, в с. Капитан Андреево – 116, в с. Михалич – 40 къщи и по няколко в някои други села или за цялата свиленград-

ска околия са построени 411 нови къщи и са настанени 2601 семейства. Такава къща беше и нашата в с. Сладун – тип „Шаронска“...

За задоволяване нуждите на бежанците от земеделска земя правителството приема решение в свиленградска околия да бъдат разпределени 85 029 дка, от които 11 257 дка за града, Виран Теке (Кап. Андреево) – 6500 дка, Пашакьой (Генералово) – 7800 дка, Керечлик (Варник) – 1200 дка, Хаскьой (Сладун) – 1700 дка, Фикел (Маточина) – 4600 дка.

В тези трудни години (1920 – 1929 г.) след настаняването на тракийските бежанци в Свиленградската околия важна роля изиграват тракийските дружества в града и селата. Както подчертахме в началото, свиленградското културно-благотворително дружество „Тракия“ е образувано през м. декември 1920 г. в състав: председател – Яни Иванов – учител, адвокатите Стой-

Иван Станков, Петър Узунов, Иван Зидаров, Георги Минков и Христо Станков. Събранието изпраща за делегат на Петия редовен тракийски събор (28-30 май 1921 г., София), Стойко Илиев, който е избран за член на финансовата комисия. Изказва се на

Семейното тържество на Златка Янева и Димитър Маджаров

второто заседание на конгреса, че правителственият заем за бежанците трябва да бъде равен за всички – били те земеделци или еснафи.

Не закъсняват и бежанците от селата. С протокол от 1 май 1921 г. бежанците от

тет начело с проф. Димитър Михалчев. Това предизвиква посещение в Свиленград на членовете на ръководството на софийския клон Стоян Шангов, чиито племенници (по майчина линия) Стойко и Симеон Лазарови са в ръководството на местното

тракийско дружество. (Приложение – Протокол № 1 от 1 януари 1922 г.) Още по-внушително е участието в работата на обединения Шести събор, състоял се на 19 август 1922 г. в Пловдив. Свиленградското културно-благотворително дружество „Тракия“ е представено от 9 делегати: Яни Иванов, Стойко Илиев, Ат. Мърдев, Т. Петков, Симеон Лазаров, Кирак Калудов, Г. Чакъров, Т. Ковачев, Н. Георгиев и от селските дружества: Васил Попов от с. Дервишка могила, Калоян Бобев от с. Кюстюкьой (Костур).

За подпредседател на бюрото, което ръководи заседанията на конгреса е избран Тодор Петков, за член на комисията по проверка на пълномощията – Стойко Илиев. В комисията по бюджета е избран Ат. Мърдев.

Свиленградските делегати одобряват предложената идея на конгреса – превръщането на Източна и Западна Тракия в една автономна единица под егидата на някоя от Великите сили или на Обществото на народите, а връщането на бежанците по техните селища имоти. Обединеният Шести събор, проведен при разгорещени спорове, преодолява опасността от разцеплението на организацията, запазва нейното единство и оказва благоприятно въздействие за по-нататъшното ѝ развитие. Названието, което приема, е „Културно-благотворително дружество „Тракия“.

Активната дейност на тракийските дружества в Свиленградската околия води до провеждането на околийско събрание на 16 декември 1923 г., на което представите-

лите на градското и на селски дружества избират околийско настоятелство. С пълно единодушие за почетен председател е избран Спас Добрев, за почетен подпредседател – Т. Петков, за членове на настоятелството – Ив. Георгиев, Ат. Мърдев, Тодор Колев, Ив.

Станков. В контролната комисия са избрани Г. Фотев (заслужил учител, бивш главен училищен инспектор на българските училища в Одринския вилает 1896–1907 г.), Мирко Митрев, Иван Д. Янакиев, Д. Стоянов. На проведеното на следващия ден заседание на настоятелството за председател на околийското дружество е избран Стойко Илиев. Протоколът от събранието

е подписан от представителите на Свиленград – С. Лазаров и Стойко Илиев, на с. Виран Теке (Кап. Андреево) – Димитър Стоянов, на с. Пашакьой (Генералово) – Яни Василев, на с. Кочаш – Димо Топалов, на с. Ятаджик (Маджарово) – Иван Димитров, на с. Хаджикьой (Благуници) – Н. Иванов.

На 17 септември 1923 г. в Хасково, в дома на Васил Попдимчев (капитан от Х Родопски полк) се провежда нелегален конгрес на Вътрешната тракийска революционна организация (ВТРО), в работата на който взимат участие повече 40 представители на почти всички български селища от Западна Тракия. Свиленград е представен от Г. Василев (бивш секретар на Одринския окръжен революционен комитет) и Спас Добрев. Този конгрес трябва да разреши конфликта между войводата Таню Николов, от една страна и Димитър Маджаров и Коста Георгиев, от друга – видни дейци на ВТРО. Те успяват да изведат организацията от кризата, в която е изпаднала. Но противоречията между двете групировки остават. Затова на 2 март 1924 г. в Пловдив е свикан нов конгрес. В него взимат участие 37 души на ръководни позиции във ВТРО, половината от които войводи. От Свиленград трябва да участва Спас Добрев, но е възпрепятстван от свиленградското полицейско управление. На конгреса войводата Таню Николов упреква К. Георгиев и Д. Маджаров, че подриват авторитета му, което е вредно за организацията.

Продължава в следващия брой

СВЕТЛИНАТА И СВЕТОСТТА НА ВЕЛИКДЕН

ПОМОРИЕ

Заедно с тракийското дружество „Одринска епопея“, народните певци Руска и Георги Драганови, танцовия клуб „Чайка“, с худ. ръководител Лиляна Христова, децата от група „Делфинче“ при детската градина „Веселушко“, както и много граждани и гости Поморие отпразнува възкресението на Спасителя. С песни и танци, великденски наричания, много любов, вяра и надежда, светлината на Исус Христос огря и стопли сърцата. Прекрасната Великденска трапеза бе подготвена от тракийки и споделена от всички присъствали на празника. С Христос Воскресе и празнични благопожелания Ася Пеева – депутат от 44-то Народно събрание, поздрави всички присъстващи, като пожела с Възкресение Христово да си простим, да се заобичае повече и да заживеем по Неговия светъл пример, за да постигнем по-хубав, по-мирен и по-спокоен свят за нас, и нашите деца! На празника бяха председателят на Общински съвет в Поморие Адам Адамов, общински съветници и представители на общинската администрация.

■ Созопол

СОЗОПОЛ

В тракийското тружество „Яни Попов“ в Созопол се събраха деца, а и мъже и жени на различна възраст, които боядисаха повече от 1000 яйца с пожелания за здраве и добруване. Яйцата бяха събрани предишната седмица от лазарките с удивително красиви носии и кичила.

■ Созопол

■ Хасково

ХАСКОВО

Домът на тракийци в Хасково се превърна в работилница за боядисване на яйца. По инициатива на тракийското дружество „Георги Сапунаров“ и народното читалище „Тракия – 2008“ децата от фолклорната група „Пъстрица“ изпълниха обичая, свързан с боядисването на великденските яйца. Анета Георгиева – секретар на читалището, обясни на децата защо яйцата се боядисват в червено, откъде иде този обичай и какво символизира чукането на яйцата. За най-красивите яйца имаше награди.

ИРЕНА РАДЕВА С ТРАКИЙСКАТА НАГРАДА ОТ „ЮЖНА ПРОЛЕТ“

Тракийското дружество „Георги Сапунаров“ и читалище „Тракия – 2008“ в Хасково спазиха традиция си да насърчават млади творци. За пореден път те осигуриха една от наградите в националния конкурс за дебютна литература „Южна пролет“, който се проведе в Хасково за 47-ми път. Творбите на участниците в конкурса бяха оценявани от жури с председател проф. Симеон Янев.

Носител на приза на тракийци стана Ирена Радева, авторка на сборника с разкази „Фрагмента“. Книгата е събрала увлекателни истории на множество колоритни персонажи. Авторката има магистърска степен от УНСС. Нейни разкази са публикувани в електронни и печатни издания. Председателят на Хасковското тракийско дружество Кирил Сарджев връчи наградата и пожела нови творчески успехи на авторката.

Съюзът на тракийските дружества в България, Съюзът на българските писатели и Литературният салон „Тракия“ обявяват

КОНКУРС за стихотворение и есе за Капитан Петко войвода

Конкурсът е посветен на 175 години от рождението на легендарния войвода и революционер. Резултатите от конкурса ще бъдат обявени на 18 декември – рождения му ден.

Предлаганите за конкурса стихотворения и есета трябва да бъдат изпратени на адрес: 1000 София, ул. „Стефан Караджа“ 7 А, Съюз на тракийските дружества в България (за конкурса), или на email: vesttrakia@abv.bg (за конкурса) – електронния адрес на вестник „Тракия“. Крайният срок за изпращане на творбите е 31 октомври 2019 г.

Ще бъдат присъдени първа, втора и трета награда за стихотворение и първа, втора и трета награда за есе.

На 9 май - Деня на победата венци и цветя пред паметника на Съветската армия в София поднесоха представители на Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България, представители на политически партии и стотици признателни граждани. До паметника стигна и шествието „Безсмъртният полк“.

ПОЧИНА ВИОЛЕТА ГИНДЕВА

Отиде си голямата българска актриса Виолета Гиндева. Вечната красавица на българското кино, любимка на всички българи издъхна на 72 години навръх именния си ден на Цветница. Родена е в Сливен на 14 юни 1946 г. Завършва ВИТИЗ през 1968 г. в класа на проф. Желчо Мандажиев и проф. Гриша Островски. Гиндева е изиграла десетки роли в театър „Сава Огнянов“ - Русе, Народния театър „Иван Вазов“, театър „София“ и „Сълза и смях“. Щепомним актрисата и с ролите ѝ в „Черните ангели“, „Сватбите на Йоан Асен“, „Князът“, „Иконостасът“ и др. Работила и с режисьори от ранга на Вълко Радев, Борислав Шаралиев, Вили Цанков и актьори като Апостол Карамитев, Стефан Данаилов, Георги Черкелов, Йосиф Сърчеджиев, Георги Георгиев-Гец и др. През 1993 г. Виолета Гиндева изхвърча от Народния театър, който дълго е нейният артистичен дом, заедно с цяла група знатни актьори, тя е пенсионирана принудително, макар че е само на 46 години. Дълго е безработна, работи за кратко като репортерка в радио „Експрес“, опитва се да прави бизнес, захваща се с преподавателска дейност, беше и заместник-кмет на Пазарджик. В последно време благодарение на Мариус Донкин се завърна на сцената на Народния театър. Но си умря в бедност с дългове – едва свързвала двата края – от „Топлофикация“ запорирани сметките ѝ. Мир на праха ѝ!

ОТЛИЧИЯТА НА „ЗАВРЪЩАНЕ КЪМ КОРЕНИТЕ“

По време на срещата-инициатива „Завръщане към корените“ в Бургас бяха връчени грамоти и награди на част от учениците отличени в Националния конкурс за есе и разказ за ученици на тема „Завръщане към корените“ (Родовата памет е жива). Ето кои са тези лауреати: Антоан Видев от Любимец, IV клас – голямата награда за „Пред календара“; Камелиян Влайков от Ямбол, IV клас – голямата награда за „Завръщане към корените“; Николай Ковчезлиев, гр. Средец, V клас – голямата награда за „Спомени разказани от дядо ми“ и Никол Георгиева, гр. Средец, XI клас – специалната награда – отличена творба за „Завръщане към корените“ (Родовата памет е жива)

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталоген
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, Иван ГАЙДАРОВ -зам. гл. редактор, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Златка Янева (Сливен) – 0897601560; Анета Георгиева (Хасково) - 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC:STSABGSF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

Доц. д-р Боряна Бужашка: ТУРЦИЯ НЕ ЖЕЛАЕ ДА ОБСЪЖДА ПРАВАТА НА БЕЖАНЦИТЕ НИ

– В книгата си „Източнотракийският въпрос в българо-турските дипломатически отношения 1913–2016 г.“ проследявате усилията на българските правителства от 1913 до 2016 г. за решаване на т.нар. тракийски въпрос. Каква е оценката ви за усилията на българската страна през годините?

– Източнотракийският въпрос и възможностите за обезщетяване на тракийските бежанци след балканските войни винаги е стоял, както и досега пред българската дипломатия. Но неговото решаване зависи от международното положение на България в различните периоди и конкретните българо-турски отношения. След Балканските войни всички участия на България във военни конфликти са неуспешни и като победена страна България почти няма възможност да се отстоява българските държавни интереси. Трябва да признаем, че през годините българската дипломатия не успява да използва малко благоприятни моменти за решаване на този въпрос, но в повечето случаи тя няма полезни ходове. Особено активна е българската външна политика през периода 1944–1989 г. и първите години на прехода след 1989 г. Но тогава проблемите с българските турци имат първостепенно значение в българо-турските отношения. Турската страна и тогава и сега, не желае да обсъжда въпроса за имуществените права на източнотракийските бежанци и със завидна последователност и неотстъпчивост не приема предложения от България начин за уреждане на висящите имуществени претенции. Всъщност има едностранно неизпълнение на договореностите по Цариградския мирен договор от 1913 г., Одринското споразумение от 1913 г. и Договора за приятелство от 1925 г. които трябва а бъдат обсъдени с турската страна. На практика има липса на политическа воля от страна на Турция и България трябва да обвърже решаването на този въпрос с други, поставяни от турската страна. В хода на българо-турските преговори недостатъчно се

използват Тракийските дружества в България, които не само поддържат и популяризират тракийската кауза, но и биха могли да помогнат при издирването на нови документи и аргументи при бъдещи преговори. Те, както и други НПО и общественици, трябва да бъдат включени и активно ангажирани в работата на Междуправителствена работна група за подготовка на българските позиции. Но основният ангажимент остава за българския президент, българската дипломатия и всички държавни институции, които имат отношение към този въпрос.

– Търпи ли някакво развитие (и какво) поведението на турската страна по въпроса според документите, на които се позовавате? (въобще за тях това сериозен въпрос, който трябва да се реши, ли е, или е упражнение на дипломатията в отлагане на проблема)

– Документите, които съм използвала в книгата проследяват хода на българо-турските преговори през годините по този въпрос. Те показват усилията на много български правителства за решаването на проблема и нежеланието на турската страна да потърси взаимно приемливо решение. Турската дипломатия счита този въпрос за приключен и не желае по никакъв повод да го разглежда. Всъщност Турция разчита на давността и липсата на документи за собственост на тракийските бежанци.

– Казвате, че „при старта на преговорите е много важно нашата страна да има документ зад всяко едно твърдение за собственост върху имот, а това е особено трудно. Най-големият проблем е липсата на оригинални документи за собственост.“ Какво е положението в момента (не може ли да се разчита на турските регистри – няма как да не съществуват такива, нали хората са си плащали данъци)

– Безспорен факт е, че българите напуснали Из-

точна Тракия са насилствено изгонени и като такива в международните документи те са бежанци. По силата на международното право оцелелите тракийски бежанци и техните наследници не са изгубили правата си върху имотите си. Факта, че са насилствено прогонени е и причината те да нямат оригинални документи за собственост. И точно на това разчита турската страна. В българските архивохранилища има само клетвени декларации подписани от бежанците за тяхна изоставена собственост в Турция, които не се признават за

такава сериозна сума? (и въобще оптимистка ли сте, че ще има развръзка, или ще оставим темата на историята)

– Никога не съм казвала, каквато и да е било сума. Това са спекулации на различни колеги и политици. Няма коректно пресметната сума. Изоставените имоти и то само част от тях не са оценявани прецизно през годините, освен това те са в различни валути – турски лири, златни франкове, златни левове, долари и т.н. Към тях трябва да прибавим и екзархийските имоти, които се намират в Турция и чия-

то стойност по-лесно може да бъде изчислена. Според мен решението е на базата на приблизително правени през годините разчети да се определи една глобална сума. Подобен опит е правил известният български дипломат Иван Башев като министър на външните работи. Тъй като турската страна има други претенции към България могат да се пресметнат българските и турските претенции, но не се знае за кой ще бъде остатъчното салдо. Очакванията на българската страна е, че то ще бъде в полза на България.

– Задължително ли е евентуалното членство на Турция в ЕС да мине през решаването на този въпрос? (може ли да бъде заобиколен)

– През 2008 г. българските евродепутати Маруся Любчева и Евгени Кирилов постигнаха проблема с компенсирането на източнотракийските бежанци да бъде официално обвързан с еврочленството на Турция. Но последните събития в Турция очертават процес на отдалечаване на турските и европейски позиции по основни за демокрацията въпроси. Демонстрираното от страна на Турция пренебрежение към европейските ценности, опитите за натиск върху европейските структури и спекулиране с въпроса за емигрантите показва, че България не може

да разчита на пряка европейска помощ при решаването на откритите въпроси. Но в двустранните българо-турски отношения съществуват достатъчно взаимно важни въпроси, които могат да се разрешат само на масата на преговорите. И те да бъдат използвани, въпреки нежеланието на турската страна за решаване на източнотракийския въпрос.

– В последните години изглежда, че премиерът Бойко Борисов е в отлични отношения с турския президент Реджеп Ердоган. Може ли от тази демонстрация на близост и обръщения като „Бойко“ и „Тайпи“ да произлезе нещо в полза на сериозен въпрос като тракийския?

– Можем само да се надяваме. Според мен, министър-председателя Бойко Борисов разбра какъв е проблема с източнотракийските бежанци. По този въпрос страна зае и президента Радев, който е от тракийско потекло и много добре знае историята. Нещо повече, той го постави и пред президента Ердоган. Ако двамата български държавници обединят своите усилия би могло да се намери приемливо и за двете страни решение на проблема.

– Борисов и Ердоган откриха официално желязната църква „Св. Стефан“ в Истанбул през 2018 г., а турският президент говори за общо съхраняване на съвместната ни история. Ердоган представи един доста странен прочит на тази история, като заяви: „Нашите деди (б. р. Османската империя), които са завладявали територии, най-напред са се грижили за сигурността на храмовете и религиозните обекти. Казвали са на местното население – вие сте свободни да изповядвате своите религиозни убеждения и ние ще защитаваме това.“ Като историчка коментирайте знак за какво е това изказване и може ли да вярваме, че няма да има подобен „прочит“ и на други моменти от съвместната ни история, вкл. източнотракийския въпрос?

– Безспорно извършено от турските специалисти дело за Желязната църква

„Св. Стефан“ и похарчените от Турция близо 3,5 млн. евро са приятелски жест към България, но имащ своята цена. Неизбежно се поставя въпросът защо Турция трябваше да плати ремонта и срещу какво. Самото отклоняване, не случайно съпада с председателството на България на Съвета на Европа, но и със стартиралата в Турция нова тактика във външната политика за нормализиране на отношенията с водещите в ЕС страни като Франция и Германия, чрез официалните посещения в Париж (Ердоган) и в Германия (на външния министър Чавушоглу). Присъствието на Ердоган при откриването на ремонтираната българска църква очевидно е част от стратегията му (и това прозвуча в политическата му реч) за демонстриране на европейски ценности, за които съвместното съществуване на различните религии и етнически общности е незаобиколим принцип. Чуха се думи, които ние често чуваме от Брюксел. И всичко това на фона на десетки изоставени християнски храмове, предимно арменски и на скандинавията на стотици турци, че искат да превърнат „Св.София“ (най-големият храм не само в Константинопол, превърнат в джамия след превземането на града от османлиите) отново в джамия. Но най-значителното, което трябваше да чуят и да запомнят българските политици са думите на Ердоган за „общата култура с българския народ“, за „общата история“ и най-вече за надеждата, че това наше сътрудничество да продължи и с историческите, и с религиозните паметници, които се намират в България. Кои паметници, кой и кога ги е договорил, кой ще плаща сметката, все въпроси, които чакат своя отговор.

Що се отнася до нов прочит на трагедията на източнотракийските бежанци, то такъв няма да има. Това би означавало Турция да признае извършения над тракийските българи геноцид и да плати неговата цена. Цялостната позиция на Турция не дава основания за подобни очаквания.

(в. „Трата възраст“)

